

Declaració institucional per a la preservació, la millora, el desenvolupament i la gestió de l'espai agrari de Sant Andreu de Llaveneres

Els àmbits periurbans són una realitat en augment en molts municipis europeus, com a conseqüència del creixement dispers de la urbanització extensiva (urbana, industrial i terciària) i de l'àmplia xarxa d'infraestructures de comunicació i transport que condicionen el territori amb una pèrdua constant i irreparable de sòl fèrtil.

Com a conseqüència d'aquest fet, especialment present en les àrees periurbanes de les regions metropolitanes, s'està produint una important reducció de l'espai productiu agrari, al mateix temps que els espais existents corren el perill d'esdevenir precaris, marginals i perifèrics, amb agricultures no competitives en un mercat globalitzat.

A més, aquests entorns periurbans dels pobles i les ciutats suporten tot tipus d'impactes negatius que els degraden ambientalment, deterioren les relacions socials entre la ciutat i el camp i suposen una limitació important per a la supervivència de la mateixa activitat agrària que els defineix i els significa. Per tant, es tracta d'espais amb característiques i problemàtiques limitatives específiques que els diferencien d'altres espais rurals, i que es troben greument amenaçats pel que fa a la seva continuïtat.

Per contra, els espais agraris periurbans realitzen unes funcions ambientals, socials i econòmiques molt rellevants. Constitueixen zones que actuen com a connectors territorials i com a separadors entre diferents espais urbanitzats i esdevenen un element fonamental per a l'ordenació territorial. Generen paisatge i humanitzen els entorns urbans, aportant límit i identitat a les ciutats de les quals formen part, i enriquint-ne la qualitat ambiental, essent un actiu clau per a la resiliència en un context d'emergència climàtica. Així mateix, tenen un valor cultural i paisatgístic de primer ordre, perquè són el reflex del bagatge històric i cultural de moltes generacions passades i un element d'identificació amb el territori.

En aquest sentit, l'activitat agrària que s'hi desenvolupa té un paper multifuncional que va més enllà dels seus valors productius i que pot contribuir a donar resposta a les noves demandes i necessitats de la societat, com la transició cap a l'agroecologia i l'autosuficiència alimentària, l'avenç en el desenvolupament de la gestió circular dels fluxos urbans de matèria orgànica i d'aigua, o la modernització i la innovació agroforestal en el marc d'una estratègia de ciutat intel·ligent, entre d'altres.

A nivell internacional, la preservació, millora i desenvolupament dels espais agraris es dibuixa com una palanca de canvi imprescindible per a l'avenç en la consecució de bona part dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) establerts per l'Assemblea General de Nacions Unides, amb especial atenció a aquells que fan referència directa a la

seguretat alimentària, l'agricultura sostenible, el treball digne, els models de consum i producció, i l'ús sostenible dels ecosistemes terrestres (ODS 2, 8, 12 i 15).

Els governs locals són al centre de l'Agenda 2030 ja que, més enllà de l'ODS 11 sobre ciutats i comunitats sostenibles -específicament articulat mitjançant la Nova Agenda Urbana-, tots i cadascun dels 17 ODS incorporen fites que apel·len directament a les seves responsabilitats. Particularment, el desenvolupament de models agroterritorials de proximitat juga un paper central en el desenvolupament sostenible dels municipis, ja que permet assegurar la seguretat alimentària de la ciutadania, fer front al canvi climàtic i avançar cap a relacions socials, econòmiques i ambientals equilibrades i justes.

Precisament per això, la importància de la qüestió alimentària en la planificació urbana és innegable i esdevé un factor clau per a la reconexió entre el camp i la ciutat, tal i com es va posar de manifest en el Pacte de Política Alimentària Urbana de Milà, signat l'any 2015 per les principals ciutats del planeta. L'acord aposta per una mirada global del procés agrícola i per l'articulació d'un model de producció, comercialització i de consum de proximitat que tingui en compte tots els estadis de la cadena alimentària i redueixi els residus i el malbaratament d'aliments.

Una aproximació que l'any 2010 -i considerant la proposta del Dictamen del Comitè Econòmic i Social Europeu sobre la matèria- el Seminari Agroterritorial organitzat pel Parc Agrari del Baix Llobregat i la Fundació Agroterritori ja va incloure en la Carta de l'Agricultura Periurbana. Tot plegat, amb el propòsit d'instar a les autoritats públiques a adoptar polítiques i mesures a escala local, regional, nacional i internacional per protegir, planificar, desenvolupar i gestionar els espais agraris periurbans europeus.

A nivell català, l'any passat es va aprovar la Llei 3/2019, del 17 de juny, dels espais agraris, que supleix un buit normatiu específic sobre aquest àmbit, a partir d'una llei llargament demandada per les organitzacions del sector. El text té com a objectiu ordenar la gestió dels espais agraris a Catalunya i dissenyar els mecanismes necessaris per a donar seguretat jurídica als titulars de les explotacions. A més, té caràcter de normativa específica en actuacions urbanístiques dutes a terme en aquests espais i també pretén regular mecanismes per a posar en producció parcel·les agrícoles i ramaderes en desús. Tot i això, aquests dos àmbits queden supeditats al seu desplegament reglamentari.

En l'àmbit de la demarcació de Barcelona, la Diputació de Barcelona està liderant el projecte d'especialització i competitivitat territorial (PECT) "BCN Smart Rural" per a la implementació d'una estratègia intel·ligent de desenvolupament agrari que contribueixi a la millora de la relació agrourbana, des de la perspectiva del món local, a partir d'accions que ajudin a fer efectiva la modernització i competitivitat del sector agrari, la gestió dels espais agraris per al manteniment del mosaic agroforestal i la producció d'aliments sans i de qualitat per a la ciutadania.

En l'actual context global de progressiva desaparició dels espais agraris metropolitans i d'increment del seu valor estratègic per al desenvolupament de ciutats inclusives, segures, resilients i sostenibles, Llavanes té en l'espai agrari, una important singularitat territorial, que és herència del seu passat, però que alhora esdevé una responsabilitat de present i una oportunitat de futur.

En concret, és l'espai costaner no urbanitzat, un gran espai agrari de la comarca que comunica la zona muntanyosa amb la marítima. Una particularitat estratègica i patrimonial que no s'hauria de malmetre, i que s'explica -entre d'altres- pels següents factors que cal posar en valor:

Una tradició, un saber fer i una climatologia favorable: la ciutat té una llarga tradició agrícola caracteritzada pel predomini d'una agricultura de primor gràcies a la seva geografia i climatologia privilegiada, que junt amb el saber fer de la seva pagesia i a la capacitat de cercar aigua del subsòl, han fet possible desenvolupar una agricultura de regadiu i adaptar les produccions a les pautes de consum d'aliments de la ciutadania, que cada vegada exigeixen més qualitat i proximitat.

Tot i que l'expansió de la ciutat ha comportat la pèrdua de terres agrícoles de gran productivitat a favor de la creació de polígons industrials i de nous sectors de desenvolupament urbanístic, és igualment cert que Llanereres continua tenint una superfície important de terres de conreu i una pagesia activa que vol continuar la seva activitat professional, a la qual durant els darrers anys s'hi han incorporat persones joves que n'han fet la seva opció de vida.

Una ciutat metropolitana i equilibrada, amb un espai agrari protegit: el terme municipal de Llanereres comprèn dos àmbits aproximadament iguals. Una zona urbana i una d'agrària -forestal i agrícola-, podent conferir a la ciutat un equilibri ecològic, de tractar-se com una unitat on les dues zones es complementin i s'enriqueixin amb una visió ecosistèmica de la ciutat, és a dir, agrourbana.

Un patrimoni cultural i natural valuós: l'espai agrari de la ciutat és el resultat de la pervivència i continuïtat d'una activitat històrica que ha generat un patrimoni cultural material i immaterial important, que requereix que es conservi i es transmeti a les generacions futures.

En l'àmbit arquitectònic, la presència de masies i cases rurals a l'espai agrari és notable, algunes de les quals es troben incloses en el Catàleg del Patrimoni Arquitectònic de la ciutat i, la majoria, en el Catàleg de Masies i Cases Rurals. Es tracta de construccions on hi viu la pagesia o que funcionen com a residència per a d'altres ciutadans, fent possible el seu manteniment i, per tant, la preservació d'un patrimoni valuós i viu.

A més a més, des del punt de vista ecològic existeix una elevada riquesa ecosistèmica, tant als marges dels conreus com a la zona boscosa i als espais de successió secundària que alberguen una gran biodiversitat, incloent algunes espècies amenaçades o que actuen com a bioindicadors.

Una conca alimentària de proximitat: existeix una tradicional relació entre la pagesia dels municipis de l'entorn de , Llanereres, tant amb els que tenen les Cinc Sènies com a eix vertebrador (Cabrera de Mar, Argentona, Òrrius i Dosrius), com Mataró.

Aquestes relacions -que es posen de manifest als mercats i a les cooperatives de Vilassar, Argentona i Cabrera- descriuen un àmbit geogràfic amb fluxos gens menyspreables d'entrada i sortida d'aliments de proximitat, que configuren una conca alimentària pròpia.

Certament, l'espai agrari ofereix aliments de proximitat que suposen un benefici per als consumidors, atès que es tracta de producte fresc i de temporada del qual es pot fer un seguiment fàcil de seu procés de producció i un control de la seva qualitat. Però al mateix temps, suposen un benefici ambiental de primer ordre, ja que faciliten cadenes de consum de cicle curt que generen un estalvi energètic en comparació amb produccions llunyanes.

L'espai agrari té la potencialitat de donar respostes de forma transversal: la generació d'ocupació de qualitat; la cohesió social i territorial; i la imatge, reconeixement i promoció de ciutat.

Precisament, un dels objectius que es fixa en el pla d'acció és la conservació, ordenació i posada en valor de les Cinc Sènies com a patrimoni historicocultural i palanca de l'economia agrària. I per fer-ho possible, un dels projectes estratègics de ciutat que actualment es troba en articulació és el de l'Anella Verda de Mataró, que persegueix la planificació i articulació de la infraestructura verda del municipi en termes ambientals, socials i econòmics, incloent els sòls agrícoles i forestals.

Un territori essencial per a la resiliència: davant l'actual crisi climàtica, en les seves polièdriques manifestacions, l'espai agrari de les Cinc Sènies-Mata-Valldeix esdevé un territori essencial per assentar les bases d'una reconstrucció territorial resilient a l'alçada del repte que hem d'afrontar. Una resiliència que, pel que fa al sistema alimentari, determinarà la seva capacitat per proporcionar aliments suficients, saludables i accessibles per a totes les persones en situacions adverses, imprevistes o de risc.

Per fer-ho possible, l'espai agrari és un actiu no només per a l'impuls de l'economia circular a la ciutat, sinó també per a la resignificació de la producció i el consum locals, o de les relacions d'interdependència entre els contextos urbans i rurals. Per tant, una oportunitat per al desenvolupament d'un model agroalimentari sostenible, més saludable i adaptable davant les incerteses que alberguen les emergències.

Però més enllà d'aquestes singularitats estratègiques que cal valorar, és igualment cert que la relació entre la realitat urbana i la realitat agrària de la ciutat s'ha caracteritzat durant molts anys més per la juxtaposició o l'exclusió que no pas per la connexió o la inclusió. Un fet que cal revertir i que explica que avui en dia existeixin determinades problemàtiques que poden posar en risc les funcions socials, econòmiques i ambientals de l'espai agrari de la ciutat, i que en fan necessària la seva ordenació i gestió activa. Entre aquestes, en destaquen:

L'existència d'usos impropis que no tenen res a veure amb els agraris i que afecten directament l'activitat i paisatge, donant una visió desendregada del territori i fent que la ciutadania de Llavanes percebi la zona com un espai marginal.

L'impacte d'actuacions poc respectuoses (abocaments incontrolats de residus, contaminació de sòls, contaminació d'aigües, etc.), relacionades amb la proximitat de la ciutat.

La presència de finques no gestionades, que en el cas dels erms agrícoles impossibiliten l'ampliació de la base territorial de les explotacions professionals la incorporació de persones joves.

La manca de manteniment i de conservació de determinats torrents -que tenen la doble funció hídrica i viària- i camins.

Així mateix, des de l'àmbit comunitari, durant els darrers anys s'han articulats noves demandes i propostes en relació al futur de l'espai agrari i del seu paper en el desenvolupament estratègic de la ciutat. En aquest sentit, l'Associació agrària Cinc Sènies-Mata-Valldeix, presentada públicament al juliol de 2019, va plantejar a l'Ajuntament de Mataró la Carta per a la preservació, la millora, el desenvolupament i la gestió de l'espai agrari de les Cinc Sènies-Mata-Valldeix de Mataró, que proposa diferents línies d'actuació coordinada entre les institucions i els agents del territori en els àmbits veïnal, agroterritorial i alimentari, a partir d'una visió global del territori urbà i agrari de la ciutat, i de cadascuna de les seves relacions i especificitats.

Finalment, la irrupció de la pandèmia de la covid19 a escala mundial ha tingut un impacte significatiu en diverses esferes de la vida a les ciutats. La complexitat del desafiament que planteja, obliga als governs locals no només a desenvolupar estratègies que permetin donar una resposta immediata als diferents problemes que està provocant, sinó també a anticipar escenaris d'intervenció urbana que facin possible transformar el context actual en finestres d'oportunitat per repensar les ciutats i els models de vida.

De la mateixa manera, la declaració unànime de l'emergència climàtica al poble per fer front al canvi climàtic des d'una perspectiva municipal preveu traslladar aquest condicionant a totes les planificacions d'actuació presents i futures.

Per tot allò exposat, es proposen l'adopció dels següents acords per a la seva preservació, millora, desenvolupament i gestió:

Primer. Preservar l'espai agrari de les Cinc Sènies de la seva incorporació al procés urbanitzador de la ciutat, defensant la seva coherència territorial i característiques específiques en tots els instruments normatius i de planejament i formular, si s'escau, la seva revisió i modificació:

Garantir i protegir espais lliures que envolten la ciutat, facilitar la incorporació de noves activitats productives d'àmbit agroforestal i impulsar la infraestructura verda de la ciutat (Anella Verda).

Revisar les ordenances municipals per adequar-les a les necessitats i singularitats de l'espai agrari de les Cinc Sènies.

Defensar la protecció, reconeixement i desenvolupament de l'espai agrari de les Cinc Sènies en els instruments de planificació territorials supralocals, amb especial atenció al Pla territorial sectorial agrari de Catalunya i als plans territorials específics que la Llei 3/2019, de 17 de juny, preveu elaborar.

Segon. Reconèixer l'espai agrari com una aposta estratègica de futur de la ciutat, basada en la comprensió i activació dels seus valors territorials, socioeconòmics i culturals. Llavaneres ja s'ha obert al mar i ara cal que s'obri clarament cap al seu espai agroforestal, a partir de la complicitat i reconexió agrourbana com a part fonamental de la seva agenda de desenvolupament sostenible.

Tercer. Posar en valor i significar l'espai agrari com un equipament de ciutat multifuncional (productiu, ambiental, social i paisatgístic) i una infraestructura d'interès general essencial per al metabolisme circular i per a la resiliència de Llavaneres:

Reconèixer i difondre l'activitat agrària professional com una activitat de proximitat que dona ple sentit a l'espai agrari i que cal consolidar i millorar, promocionant les seves produccions, garantint la viabilitat i la modernització de les explotacions actuals, l'acolliment de persones emprenedores i l'acompanyament d'ambdós per tal de facilitar la dinamització d'aquest sector productiu.

Incorporar una visió renovada de l'activitat agrària (agrícola, ramadera i forestal) per al desenvolupament d'activitat econòmica pròspera i justa en un context de digitalització, incentivant processos de millora i d'innovació que emfatitzin la qualitat i varietat de produccions aprofitant les oportunitats del desenvolupament intel·ligent (smart rural).

Avançar la transició cap a pràctiques agroecològiques i a l'assoliment de sistemes de producció i consum locals més eficients i resilients que preservin els recursos naturals dins un cicle continu i n'optimitzin el valor al llarg de tota la seva cadena.

Quart. Posar en marxa instruments de gestió i de governança integrals i específics que permetin la millora i desenvolupament de l'espai agrari a partir d'una visió global, que materialitzin la voluntat de treballar de manera oberta i col·laborativa i apleguin a la multiplicitat d'actors i agents que hi interaccionen:

Promoure la figura de gestió d'Espai Agrari com l'instrument capaç d'impulsar l'activitat agrària i la seva economia circular i d'integrar aspectes paisatgístics i culturals, així com activitats econòmiques complementàries convenientment ordenades (artesanía alimentària, educació ambiental, lleure, etc.) i lligades a l'activitat agrària.

Crear la Taula Agrària del Maresme com a espai de participació de l'Associació Agrària Cinc-Sénies-Mata-Valldeix i la resta d'agents vinculats a l'espai agrari de la ciutat, en el marc de la qual es puguin consensuar i coordinar les estratègies de protecció, ordenació i gestió comunes.

Elaborar, en el marc de la Taula Agrària, el Pla Estratègic de Gestió de l'Espai Agrari (PEGEA), que ha de contribuir al desenvolupament de l'Anella Verda en l'espai no urbà de la ciutat. El Pla serà el document marc que identificarà de forma consensuada entre els agents implicats de les línies estratègiques, objectius específics i actuacions a impulsar.

Promoure la redacció de plans d'actuació anuals que concretin les actuacions previstes al PEGEA i en garanteixin els recursos humans i econòmics necessaris per a la seva implementació i desenvolupament.

Crear l'Oficina de l'Espai Agrari del Maresme, com a ens gestor dotat de personal especialitzat dedicat a l'impuls i dinamització de l'Espai Agrari, a partir de la coordinació i desenvolupament del PEGEA.

Desenvolupar, en el marc de l'Oficina, la gestió d'un banc de terres orientat a la intermediació públic-privada que desbloquegi finques no conreades, doni resposta a la demanda de terres per part de la pagesia professional actual i afavoreixi la incorporació de nova pagesia.

Cinquè. Impulsar una política alimentària local encaminada a assegurar-ne la seguretat, la sobirania i la resiliència, que es sustenti en l'espai agrari de les Cinc Sénies com la primera baula de la cadena alimentària i com un espai agroeconòmic de consum de proximitat:

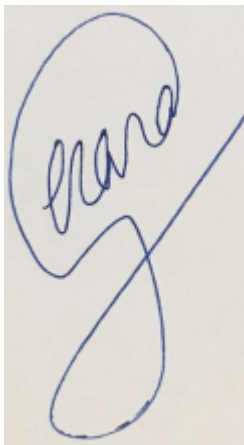
Redactar i aprovar una carta alimentària de comarca com a acord entre tots els agents que intervenen en la cadena alimentària local, que defineixi el marc conceptual i els principis bàsics sobre els quals es vol sustentar el futur desenvolupament de la governança alimentària.

Elaborar de forma participada un Pla Alimentari Comarcal, amb l'objectiu principal de concretar les estratègies, objectius i accions de la política alimentària local, així com els seus instruments de governança.

Sisè. Fer difusió pública d'aquesta declaració i fer una crida a l'adhesió per part de totes aquelles entitats i agents públics o privats que en comparteixin les finalitats i objectius que s'hi descriuen.

Setè. Promoure i donar a conèixer l'Espai Agrari de les Cinc Sènies en àmbits i institucions públiques i privades més enllà del seu àmbit geogràfic per tal d'eixamplar progressivament el seu àmbit d'actuació en clau comarcal i metropolitana, així com cercar les complicitats i el suport tècnic i econòmic necessari per a poder desenvolupar el seu procés de consolidació i desenvolupament.

Vuitè. Aprovar l'adhesió de l'Ajuntament de Sant Andreu de Llavaneres a la Carta de l'Agricultura Periurbana, per a la preservació, l'ordenació, el desenvolupament i la gestió dels espais agraris periurbans, com a mostra del compromís de la ciutat envers aquests espais.

Gerard Viladomat i Monterde
Regidor d'Urbanisme - ERC Llavaneres